

1985. március 15.

Ma is esik, mint általában március 15-én. Este van. Kissé fáradtan ballagok hazafelé – zsebre dugott kézzel, kigombolt kabátban. Jól érzem magam fehér ingemben, új nadrágomban. Ünnepelek. Valami jóleső szomorúság van bennem: azt hiszem, most lelki életet élek. Tehát vagyok?

Már régóta nem éreztem hasonlót... Megviselt ez a nap.

Mit jelent nekünk március 15? Miért megyünk el a Nemzeti Múzeumhoz, a Petőfi-szoborhoz és tovább? Tényleg, miért nem írod le. Miért nem fogalmazod meg a lehetlent?

*„S dúlt hiteknek kicsoda állít
káromkodásból katedrálíst?”*

Okos vagy, hallgatsz rám: nem káromkods, ha más nem tehetsz. Beszélünk, beszélünk órákat, mert jó. Pedig már megint a régi értelmiségi nóta: falak, falak, arrébb rakjuk, felépítjük, ledöntjük stb. Aztán félünk egy kicsit, hogy egyedül vagyunk. A klub falára ragasztott homályból öreg negyvennyolcas honvédek néznek bennünket. Szeretem ezeket a képeket: olyanok, mint kamaszkorom könyveinek legyőzöttségükben is büszke, egyenes derekú, képes magazinok számára lencsevégre kapott indián törzsfőnökei. A méltóság utolsó mohikánjai? Sasok.

Miért ez az ambivalens érzés bennem, mikor a schwarz-gelb drapéria-börtön leomló fala mögül belehasít a térbe mellemen viselt kis trikolorom sokezerszeres nagyítása? Hatás. Taps. Vajon mekkora drapéria kell, hogy eltakarja annak romjait, amit csak tönkretenni elég egy nemzedéknyi idő, újraépíteni iszonyúan nehéz? Mert lám, a következő patron már nem durran: a kisebbik trikolor mellé, párnak fölkúszó szűzmáriás nemzeti lobogót már csak néhány történészjelölt ismeri – hírből. Hatás: mérsékelt. Taps: nincs.

Nem tudunk elénekelni tizenöt magyar népdalt, mondja este barátom. Utánaszámolok. Hímnuszt, Szózatot, Illés-nótát, egyebet is beleszámolva sincs ennyi a mai reper-toár. Van-e Nemzet a piros-fehér-zöld díszlet mögött? És ahhoz, hogy újra legyen, vajon van-e más út, mint a talpramagyarok, a Székely-himnusz, meg az egész estét betöltő drapériák. Vagy: nem veszélyesen kevés ez?

„Este hétkor találkozunk a Petőfi-szobornál!” Szemerkél az eső, mégis összegyűlünk vagy kétszázan. Villamos vezetőke villan, nem telik vakura. Mint idegen utazó érkezünk, de azért beszállunk egy kicsit a fáradt-rekedt kórusba. Tanácstalanság. Túl könnyű volt a nap, majdnem mindenki hazaért időre, nem lehet hogy elmúljon, s megint egy évig ne történjen semmi...! Az esélytelenek nyugalmával szemlélem körülöttem a Valamire érkezőket. Minden olyan, mint délután, csak egy Kossuth-címeres papírzászlócskát mentettek be közben gondos kezek a szoborról lenyúló csőből „Emeljétek fel a szívünket! Azé, aki fölemeli!” De itt csak erőműveket, lakótelepeket emelnek, miből többet, miből kevesebbet a kellenénél, csak valahogy a szívekre már nem jut elég erő. S idő marad-e még rá? Délután a Bem-szobornál egy hosszú hajú fiú kap dorgálást

halk, de fenyegető hangon: „Tűnj haza, nem szeretnék még egyszer találkozni veled!” Az idősebb úr (a dorgáló) korát tekintve akár a srác apja is lehetne, bár nem hiszem, hogy az lenne. Nem nagyon hasonlítanak egymásra. Nézem a fiút: van-e hozzá közöm? Közösséget vállalnék-e vele? S ha vele meg a mellettem vonuló pár száz emberrel nem tudok, vagy nem akarok, ez nem jelenti-e azt, hogy a mellettünk sompolygó pár tucat-
tal fogok?

Bem apó. Szilárdan áll, határozott. Szeretném ha lenne egy szobor arról a Bemről is, aki forradalmár akart maradni, s ezért beállt a despota janicsárjának. Biztosan szomorú szobor lenne. Mindig, mikor elmennék mellette, megvizsgálnám – mint a Károlyiét meg a József Attiláét. Moziból visz haza az utam, egyedül. (Földobott kő. Csoóri is pápai diák volt, akár csak én.) Lehetetlen megszabadulni azoktól az arcoktól, mondják a filmekben. És sem tudok. Agyonvert görög Krisztus, az áldozat-gyilkosok: földjüket az arcukon viselő, kifosztott parasztok. Megalázott, kopaszra nyírt cigányok néznek velem szembe. „Tessék mondani, hány óra?” Felriadok, de az arcot az előbb láttam a többi közt. „Tíz lesz kilenc perc múlva.” Meddig jár a 10-es busz? Tudja, a pénzemet bent felejtettem a munkásszálláson, így aztán hiába rohantam, csak reggel tudok hazamenni. „Hol lakik?” – kérdem. „Kisvárdán.” „Jó éjszakát!”

„Számonkérlek rajtad a történelmet, és igazuk van. Kérd számon a történelmen az embert. Igazad lesz. És kérd számon magadon is.” Kétszer hangzik el a filmekben. Talán azért, mert fontos.

Szeretlek, Hazám. És te szeretsz-e engemet? Nem leszek-e rongy ember miattad?

Számolok visszafelé, mint régen karácsony előtt: még tíz nap és elutazom. Nem, ez még nem a szökés, csak megnézem Bem apó országát.

Éjfél van. Ha rövid a napod, toldd meg két órával! Amit ma leírhatsz, lehet, hogy holnap már szégyellenéd.

(Értesítő, 1985. 2. sz.)